

DISCURS DE GRACIES A LA CONMEMORACIO DELS JOCS FLORALS DE BARCELONA, L'ANY 1950

17

(fragment inèdit)

Som aquí aplegats a la llar hospitalària d'un patriarca, sense un públic ardent que aculli les nostres paraules, sense unes autoritats afins que ens emparin, sense una reina —símbol humà de gentilesa— que ens presideixi. Això gairebé ens estalvia de donar les gràcies a la manera ritual, puix que tots els presents combreguem en una mateixa esperança i som confabulats en aquest acte de perseverança, de fe i de lleialtat a una llengua i a un esperit.

Enllà d'aquests murs que ens aixopluguen, hi ha el nostre proïsme que s'amuntega a les sales on es donen espectacles en una llengua que no és l'autòctona, hi ha pobles i més pobles amb gent que són carn de la nostra carn i sang de la nostra sang, però que ens ignora. Enllà del mar, a garbí, a septentrió, arreu on la nostra llengua és parlada, les multituds ignoren que som ací, en minúscul redol, erigits en vetlladors d'una llàntia sagrada, sacerdots que reten culte a la santa continuïtat d'una tradició. Es segur que, si ens fos permès cridar aquestes multituds i convocar-les perquè ens acompanyessin en la celebració de la festa dels Jocs Florals de Barcelona, que són els de tot Catalunya, ara igual que antany, acudirien malgrat l'atordiment a què han estat sotmeses. Però les seves aclamacions no acreixerien el nostre fervor. Som supervivents del més paorós dels naufragis en el qual ho hem perdut tot menys la nostra fe, la nostra fe obstinada...

La geologia esclareix que l'escorça que avui petgem els catalans ha estat sacsejada, ha sofert commocions, rebrecs i trabucaments a través de milions d'anys. Un temps havia constituït un continent amb Mallorca i d'allà rebien una part dels nostres rius al seu cabal. Format el vessant pirinenc, la mar havia entrat endins, s'havia amorosament adormit entre muntanyes. El territori sofria nous processos, trasbalsaments i mudances. Els grans llacs s'escorrien i tot s'esdevenia per tal que el nostre bressol prengués l'actual fesomia. Amb un capell de neus perennes, una falda encara trèmola dels darrers sobresalts i els peuetes de plata posats al mar, heus ací la nostra petita Catalunya oferta al lent modelatge dels seus rius.

Les aigües forçades a davallar aprofitaven els resultats dels vells esfondraments, de les geològiques tortures a què havia estat sotmès el territori. Llur acció mecànica obria fosses entre rengles de muntanyes i, encara, llur tàcit i pacient esforç aprofitava clivelles, esclatxes i plecs per a tallar les serralades. En tota l'extensió de Catalunya trobem les fosses comarcals, que són el resultat d'aquesta dinàmica damunt l'estratigrafia

del terror. Per a passar de les unes a les altres comarques cal ascendir a collades o entaforar-se per espectaculars congostos, els quals no els hauria imaginat més infernals el Dant. Cada una d'aquestes fosses —veritables centres de turment geològic i d'ininterrompuda erosió—, té el seu color, les seves característiques, el seu sabor i la seva aroma. Sembla que els agents físics hagin competit a donar mostres ingents del seu etern actuar per diferenciar unes comarques de les altres. Diríem que, quan va sonar per a Catalunya l'hora de la distribució de gràcies, el Suprem Repartidor va fer present a cada comarca d'un do divers. Així una té al voltant les muntanyes més alteroses que fan sorruda sardana i una vegetació indòmita la vesteix; una altra es deixata dorment i el seu mantell vegetal té dolçors vellutades. Altres són esbatanades a la inquietud de les ones. Un cel d'indulgència fa volta damunt de les més baixes, mentre a les alteroses les embolcalla un vel de boira flonjo i complasnt. A algunes l'orquestra del vent hi musiqueja a balquena. El benefici cèlic de la pluja i la neu cau abundós damunt de les arredossades a septentrió i l'eixut caldeja les migjornenques. Així aquestes distincions en la fesomia i la complexió dels nostres departaments geogràfics no sempre comporten avantatges als seus estadants. Sovint la bellesa i la singularitat d'una contrada prové d'abrupteses, inclemències atmosfèriques i indocilitats del crostisser terral, fins al punt que ens és donat poder parlar de malediccions físiques.

A cada comarca els homes s'han abraonat amb el mitjà advers. Hi han ajustat la disposició de les cases, les menes de cultiu i el seu treball. L'enginy que Déu els ha donat ha aconseguit superar l'adversitat natural i han disposat conreus, talment com si construïssin arquitectònicament graonades, han arrencat la carrotxa dura que cobria la terra per fer-hi arrelar als seus fruiters, han minat aferrissadament el subsòl per captar l'aigua que els era negada a la superfície, han vençut les verticalitats per enfilar-hi els camins i disposar les cases.

La història té bona cura d'enumerar les nostres gestes bèl·liques, els sacrificis col·lectius sostinguts en un moment donat, però oblida la lluita diària, perenne, de l'home de les nostres comarques ponentines contra l'estepa, la del català de migjorn contra l'eixut, la del nostre muntanyenc contra la verticalitat i encara la del pirinenc contra la neu i la de molts altres muntanyencs contra les terribles gebrades. La dita que sosté que el català de les pedres lleva pa, no és pas fantasia. Aneu al Priorat i veureu que de la llicorella esmicolada en fa un

DISCURS DE GRACIES A LA CONMEMORACIO DELS JOCS FLORALS DE BARCELONA, L'ANY 1950

(fragment inèdit)

vi que flameja; aneu a les Garrigues i veureu que dels conglomerats en fan un oli fi i transparent com un cristall; aneu a les serres d'entorn del Camp i constatareu que de la massa calcinosa en fruiten picarols d'avellana; resseguiu les parts més abruptes de la nostra costa i veureu de quins roquers es lleven abundoses penja-relles de garrofes. La dels nostres camperols és una gesta constantment sostinguda sense senyeres desple-gades, ni tocs de clarí. No la trobem registrada en lletres d'or a les planes dels llibres, no la documenten els per-gamins dels arxius i cap d'aquells que la duen a terme no espera honors, ni lloança extrema, ans sols un petit profit per a subsistir.

Però el nostre paisatge la proclama, i en les hores d'adversitat, cal que ens serveixi per enfortir-nos en la necessitat abnegadament quotidiana de mantenir fidelitat als imperatius de la nissaga i de resistir l'ambient hostil. Si els nostres camperols, durant uns anys, deixessin de regar els terrossos amb llurs suors, veuríem com de seguida la vegetació primitiva tornaria pels seus furs i un terç de Catalunya seria estepa i erm, un altre terç esdevindria novament garriga i un altre bosc, talment com si els literats fossin traïdors a llur llengua, aquesta recu-laria inexorablement a l'estat de terbolesa i corrupció en què la trobaren els fundadors dels Jocs Florals.

No és pas una benedicció del cel el territori agar-buixat d'arrugues, rebregat i rocallós que ha pervingut a la petita i dolça Catalunya. A part alguns fragments camusos de la faixa litoral, la resta és una escorça abonyegada, amb dreçaments imponents, cresteries i clo-tades en successió. Bo i dolent, els catalans l'hem sabut sotmetre, modelar-lo a imatge nostra, l'hem fet florir. Hom diu que els poltres més difícils de domar són des-prés els més dòcils; així el nostre país ha recompensat el treball esmerçat en fruits. Tal volta podríem també sostenir que el territori, obligant-nos a fer un gran esforç per a obtenir-ne profit, és qui ens ha fet sorruts i durs, és a dir, ens ha modelat a imatge seva. Però el fet és que la terra que ens sosté, si ha estat la nostra peni-tència, és també la nostra glòria. Potser perquè amb dolor la posseïm, és el dipòsit obligat de tots els nostres afectes. Pocs pobles hi ha tan enamorats del seu país com els catalans. El festegem com una núvia, donem un nom amorós a cada racó i raconet, l'omplim d'ermites, capelles i santuaris, amb el pretext de donar culte; a través de la imatge, a la muntanya que la sosté. Un turó, un riu, una ciutat o una vila, personifiquen de lluny estant la pàtria. Vosaltres, poetes, heu exultat el nostre terror, heu magnificat el paisatge amb les vostres estro-

els llogarrets. La llengua ha guanyat accents de subli-mitat quan les vostres plomes han ponderat els nostres accidents geogràfics. Els heu descobert encisos inèdits i n'heu fet una font de líriques vibracions. Mercès a vosaltres, trobem bo d'agrair a l'Altíssim la terrenal be-fes; heu cantat els fruits, les herbes, els vents, la masia, llesa, prenent com a inducció la delectança que ens inspira l'indret nadiu...

Dins del quaresmal congost, on ara som posats, la sendera és esquiva, estreta i encaixonada. Sentim el patac profund que fan les pedres que cauen dins el precipici que es bada a l'un costat amb amenaça d'en-golir-nos. No falten entrebancs i clivelles perquè el nostre pas es trabuqui. Escorpins i serpetes llefiscoses cuegen prestes a fiblar-nos amb llur verí. Grans balmes obren la tenebra de llurs boques i dins del catau la ment tor-bada dibuixa figuracions monstruoses. L'aire llisca aca-nalat i la torxa fa pampallugues. L'única nota d'esperan-ça prové del firmament que, com un trau esquifit, s'obre al cim de les cingleres. La nostra clausura d'avui pot ésser comparada a qualsevol dels engorjaments que trobem a les nostres muntanyes. Es precisament dins d'aquests estrets ferotges, on e l nostre poble i la nostra naturalesa ofereixen el millor exemple de tenacitat, d'es-forç i de perseverança. Dins l'obac domini, els cultius forçats, gairebé sense sol, són treballlosament sostinguts i sovint semblen penjar dels espadats. Si seguíssim el tirabuixó de les arrels dels arbres, penetrant o provocant les clivelles de la roca viva, copsariem la lliçó del seu viure incert. Si hi ha cases, s'encimbellen en aparent desequilibri o resten comprimides i negres dins l'afrau taciturna. Tot us parla allí de l'aferrissament dels homes i de com tota cosa és sensible a l'afany de subsistir i mantenir la seva singularitat. Sobretot els aigües es-munyedisses del riu testimonien llur impuls, llur pertinaç obstinació a obrir l'esvoranc, a sirgar per fer via dretu-rera, a no tòrcer el camí.

A primer esguard, aquests passos sublims de Sopeira, de Collegats, de Terradets, dels Tres Ponts o de Figols, i encara els inferiors de Sau, del Congost, de Monistrol, la Pobla de Claramunt, Querol, la Riba o Benifallet, semblen obra de grans violències, d'una escomesa es-balaïdora, d'un cataclisme. Res d'això. Tot ha estat obra lentíssima d'una pacient penetració de les aigües. Els nostres rius, als quals tanta obstrucció posa la natura-lesa, quan ensopeguen amb les vastes barreres, lluny d'abraonar-s'hi tumultuosament com a hosts guerreres, s'acullen d'una suau insistència mossegaira que, segles

DISCURS DE GRACIES A LA CONMEMORACIO DELS JOCS FLORALS DE BARCELONA, L'ANY 1950

19

(fragment inèdit)

darrera segles, ha anat elaborant, engrandint i modelant les cicatrius dels engorjats.

Es clar que, de tant en tant, les aigües desfoguen una furor que sembla incontenible, ixen de mare i sembla que el món trontolli sota la seva puixant violència. Però l'avalot és efímer. Tornen els corrents a la compressió, s'ajusten a les ribes antigues i hom s'adona que l'acció avalotada a penes és visible i solament resta aquella altra empremta deixada per l'acció lenta, suau, mai no interrompuda. Aquest és el nostre gran conhort.

Van cantant els nostres rius a mida que fan via. Van cantant a mida que fan feina, igual que els homes. Hi ha un col·loqui etern entre el riu i les pedres que reben la influència mossegaira de l'aigua. Els rius tenen això de bo, que resen amorosos a la roca com si volguessin predisposar-la a rebre a gratient la penitència que li imposen. La sonata de les aigües s'expandeix per l'arbreda, s'ajunta a la de les branques agitada per l'oreig, al cant dels ocells i fa bona companyia als pobles disposats a la vora.

No hi ha acció més eficaç que la que va acompanyada d'un cant. Moles enormes de pedra han estat pacientment vençudes per la blanor filtradissa o bé llisquívola de l'aigua, la qual, per bé que sembla no dur malignitat, puix és dúctil a l'emmotllament i acull en sebol·lida totes les coses, sabem que acaba per desfer les roques més dures i compactes. Contra el seu regalim, el seu plor o el refrec falaguer no hi valen supèrbies. En algun indret del seu curs, diríeu que la transparent desfilada vagi a experimentar com un avanç de la pau inabastable que anhela. S'atura plàcida i amorosa, emmiralla el cel i les ribes, s'endormisca. Així nosaltres, anys endarrera, vàrem preexperimentar un tast impacient de maduresa, de suposada i massa baladrera plenitud. Déu ens faci bons! Tot fou efímer! Quelcom més fort que el líquid element i que nosaltres mateixos empeny a nous esforços. Altres obstacles es redrecen al dret del treballós camí i cal ininterrompudament prosseguir, incansablement, sense repòs possible...

Ha estat escrit que tots els elements de la creació treballen per al nostre alligonament. Heus ací l'exemple que ens ofereix el nostre paisatge, heus ací l'estímul dels nostres rius. Aquests no fan via vers cap aigua mansa i, abans de morir dins la **major naixença** que origina la inquietud del mar, dipositen, com una ofrena, tot allò que han collit pels cims nevats dels Pirineus i tot allò que han dissolt i s'han endut al llarg de llur trajecte. Paguen llur darrer tribut a la petita Catalunya engrandint els seus deltes que són llur sepulcre. Totes

les substàncies que han disgregat en perforar les roques, tots els còdols arrossegats, són posats vora el mar a profit del nostre patrimoni terral. Així vosaltres, poetes, heu d'oferir a benefici de la nostra espiritualitat tots els guanys que ha captat la vostra exquisida facultat creadora. Talment com fan els rius quan davallen de les muntanyes més alteroses, quan vosaltres torneu del regne dels núvols i els àngels, on us ha elevat la sublimitat de la vostra inspiració, deixeu l'ofrena votiva a l'altar de la llengua i de la pàtria. Poetes té la Catalunya moderna que han deixat a la nostra sensibilitat col·lectiva un solc més pregon que el que hagi pogut obrir a la terra el més cabalós dels rius i un pòsit d'idees —delta intel·lectual afegit als vells sediments— que per si sol justificaria la nostra renaixença.

També els poetes, per semblant al que passa amb els rius, ajusten la vàlua de la seva obra al dolor que ha costat infantar-la i al grau de penetració dins el propi ésser. Solament xopant la ploma dins la ferida oberta, en la pròpia cicatriu, en la pròpia sang, es durà a cap una tasca duradora. "Menysprea el pas de tota complacència que no et vingui per via del dolor", canta Maragall. Rius, poetes i pobles, cal que enfondeixin llur grapa en la llaga oberta i com més fiblin endins del propi martiri millor profit trauran de llur singularitat. Dolor, adversitat, esforç, treball arreü i sempre, tant en la naturalesa, com en l'obra dels homes, com en la vida dels pobles. El manament diví és no desfallir, emportar-ho tot, superar-ho tot i prosseguir...

Missers frares de Sant Brandam, som posats en una petita nau i entre esculls esgarriadors, freus profunds i perills sens nombre, voguem una mica a la ventura, però amb fe introntollable i l'anhel posat en Déu, a la recerca obstinada del Paradís perdut.

Josep IGLESIES